

AD VALOREM

*Ünnepi tanulmányok
Vida Mihály 80. születésnapjára*

Szerkesztette:
Gál Andor – Karsai Krisztina

Iurisperitus Kiadó
Szeged, 2016

A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára

Sorozatszerkesztő:

Balogh Elemér
egyetemi tanár

- © Ambrus István, 2016
- © Bató Szilvia, 2016
- © Belovics Ervin, 2016
- © Domokos Andrea, 2016
- © Fantoly Zsanett, 2016
- © Faragó-Mészáros Judit, 2016
- © Gácsi Anett Erzsébet, 2016
 - © Gál Andor, 2016
 - © Hajdú József, 2016
 - © Hegedűs István, 2016
 - © Heka László, 2016
 - © Herke Csongor, 2016
 - © Hollán Miklós, 2016
- © Juhász Andrea Erika, 2016
- © Juhász Zsuzsanna, 2016
- © Karsai Krisztina, 2016
 - © Katona Tibor, 2016
 - © Kupecki Nóra, 2016
 - © Lőrincz József, 2016
 - © Lőrinczy György, 2016
 - © Madai Sándor, 2016
 - © Mészáros Ádám, 2016
 - © Mezei Péter, 2016
 - © Mezőlaki Erik, 2016
 - © Molnár Erzsébet, 2016
- © Monori Zsuzsanna Éva, 2016
 - © Nagy Ferenc, 2016
 - © Ruzsoly József, 2016
 - © Szomora Zsolt, 2016
 - © Szondi Ildikó, 2016

Felelős kiadó:

Hajdú József dékán, a Pólay Elemér Alapítvány kuratóriumának elnöke

Készült a Generál Nyomda Kft.-ben

Felelős vezető: Hunya Ágnes

ISSN 1786-352X

ISBN 978-615-5411-39-7

TARTALOM

<i>Karsai Krisztina</i> : Köszöntés és köszönet	7
<i>Ambrus István</i> : A bűncselekményi egység egy sajátos esete: a rendszeres elkövetés	9
<i>Bató Szilvia</i> : Büntetést érdemlő cselekmény-e az uzsora?	19
<i>Belovics Ervin</i> : A büntetőeljárás időszerűsége	35
<i>Domokos Andrea</i> : A sértettek érdekei az új büntetőeljárási kódexben	47
<i>Fantoly Zsanett</i> : Törvényes legyen-e a vád, avagy újabb gondolatok a vádelvről – egy törvénytervezet tükrében	55
<i>Faragó-Mészáros Judit</i> : Migráció – a védő szemével	67
<i>Gácsi Anett Erzsébet</i> : A fegyverek egyenlősége elv összetett vizsgálata a (hatékony) védelemhez való jog és a bizonyítékok értékelése mátrixában	75
<i>Gál Andor</i> : A közérdek szerepe a jogos védelem szabályozásában	91
<i>Hajdú József</i> : A terhességátvállalás munkajogi és szociális jogi vonatkozásai, különös tekintettel a szülési szabadságra	111
<i>Hegedűs István</i> : Elképzelések, elvárások az új Be. rendes jogorvoslati rendszerével kapcsolatban, és ezek megjelenése az új törvény tervezetének szövegében	123
<i>Heka László</i> : A nemzetközi bűncselekmények (International Crime) szabályozása a horvát Btk.-ban, és annak összehasonlítása a magyar, a bosznia-hercegovinai és a szerb szabályozással	131
<i>Herke Csongor</i> : A letartóztatás feltételei nemzetközi kitekintésben	141
<i>Hollán Miklós</i> : Valótlan állítások jelentősége a hivatali korrupciós bűncselekmények minősítésénél	153
<i>Juhász Andrea Erika</i> : „A szenvedés piramisa” – avagy az emberi jogok európai egyezményének 3. cikke által tilalmazott bánásmódok elhatárolása, illetve definiálása	167
<i>Juhász Zsuzsanna</i> : A börtönkönyvtárak múltja, jelene és jövője	183
<i>Karsai Krisztina</i> : Aki nem tudja csinálni, tanítja? Egy cáfolat, avagy gondolatok a büntetőjogi tárgyak oktatásáról	193
<i>Katona Tibor</i> : A magyar büntető anyagi jog kitagadottja: az autonóm pénzművészet. Van-e helye a rendszerben?	205
<i>Kupecski Nóra</i> : A letartóztatás során érvényesülő alkotmányos elvek	211
<i>Lőrincz József</i> : A honi börtönügy depressziója a két világháború között	221
<i>Lőrinczy György</i> : Gondolatok a büntetőeljárás részjogerőről és az abszolút eljárás szabálysértésekről	237
<i>Madai Sándor</i> : Az egészségügyi titok és annak egyes büntetőjogi vonatkozásai	247
<i>Mészáros Ádám</i> : A bűncselekmények osztályozása	259
<i>Mezei Péter</i> : Jogerős döntés a Google Books ügyben: Fair use!	273
<i>Mezőlaki Erik</i> : Gondolat-szösszeneteim a másodfokú bíróság általi bizonyítás egy-egy kérdéséről	283
<i>Molnár Erzsébet</i> : Az üzleti titok és a know-how büntetőjogi védelméről	293
<i>Monori Zsuzsanna Éva</i> : A zaklatás bűncselekményének jogalkalmazási dilemmái – kérdések és válaszok a zaklatásról az empirikus kutatások tükrében	305
<i>Nagy Ferenc</i> : A bűnösségi tan büntetőjog-dogmatikai főbb fejlődési irányairól	323
<i>Ruszoly József</i> : Osztrovszky József Szeged ítélőtáblai székhelyiségéért (1889). Egy karikatúra tanúsága	341

<i>Szomora Zsolt: A tizenkét éven aluli sérelmére elkövetett szexuális erőszak újabb minősítési kérdései, avagy a bírói gyakorlat menthetetlennek látszó vergődése a kétszeres értékelés és más alapelvek hálójában</i>	347
<i>Szondi Ildikó: A rendszerváltás következményei és a roma családok helyzete a mai Magyarországon</i>	361

TÖRVÉNYES LEGYEN-E A VÁD, AVAGY ÚJABB GONDOLATOK A VÁDELVRŐL – EGY TÖRVÉNYTERVEZET TÜKRÉBEN

Fantoly Zsanett
habilitált egyetemi docens

Szegedi Tudományegyetem

Laudáció

„*A kor nem érdem, hanem állapot, de meg is kell azt élni!*” – szokta idézni az Ünnepelet, Vida Mihály nagyapám, néhai Szabados Ferenc főügyészségi ügyész szavait. A megélt időnek azonban nem csupán mennyisége, hanem minősége is van: Vida Tanár Urat vitathatatlan szakmai nagysága, ügyészi és oktatói munkássága mellett emberi kvalitásai, segítőkészsége és nagylelkűsége is jellemzik. Az alábbi sorok tiszteletem és köszönetem fejezik ki az Ünnepelet felé, akire mindig számíthattam szakmai pályafutásom során.

I. Bevezetés

Első kodifikált Büntetőeljárás kódexünk, az 1896. évi XXXIII. tc. a Bűnvádi perrendtartásról [továbbiakban: Bp.] a vádelv következő elemeit tartalmazta: a vádat rendszerint a királyi ügyészség képviseli, ami annyit jelent, hogy a vádlói funkció önálló orgánumra van bízva, vagyis a bíróság soha sem végez vádlói teendőket (1); érdemleges eljárás csak vád alapján indítható (2); a vizsgálat csak a vádló indítványában megjelölt tette és az abban megjelölt személy ellen rendelhető el (3); az ítéző bíróság csak a vád tárgyává tett cselekmény felett ítéltet (4); a vád elejtése, ha az arra jogosítottak nem veszik át, az eljárás megszüntetését vonja maga után (5); a vádlott ügyfélnek tekintendő (6); a védelem teljesen szabad (7).¹

Ezen alapvető kritériumok jellemzik a vádelvet ma is: az eljárás csak az ellen és csak olyan cselekmény miatt folyik, amely miatt vádat emeltek; és a bíróság vádhoz kötöttsége érvényesül. Ez alapján a bíróságnak arról a cselekményről kell döntenie, amely miatt vádat emeltek, és annak a személynek a bűnösségéről, aki ellen vádat emeltek. Ugyanakkor a vádról a vádló rendelkezik: módosíthatja és el is ejtheti azt. A vádelvből következik, illetőleg ezzel függ össze az eljárási feladatok (funkciók) megoszlása.²

Az 1998. évi XIX. törvény [továbbiakban: Be.] 2. § (1) bekezdése szerint: a bíróság az ítélezés során törvényes vád alapján jár el, a bírósági eljárás feltétele tehát a vád. Törvényes a vád, ha a vádemelésre feljogosított személytől – ügyész, magánvádló, pót-magánvádló – származik (alaki vagy vádlói legitimáció); és megfelel a vonatkozó tartalmi és formai előírásoknak, indokolt indítványt tartalmaz a terhelt büntetőjogi felelős-

¹ MÁRKUS DEZSŐ (szerk.): *Magyar Jogi Lexikon VI. kötet*. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1907. 877. p.

² KIRÁLY TIBOR: *Büntető eljárásjog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 119 – 102. p. Ezzel egyezően lásd a 14/2002. (II. 20.) AB határozatot: „A vád törvényességének követelménye a vádelv részét képezi a perbeli funkciók megosztásával, a vádló váddal való rendelkezési jogával és a bíróság vádhoz kötöttségével együtt.”

ségének a megállapítására (formai legitimáció). Ha a vád nem törvényes, ennek következménye az, hogy a bírósági eljárás nem indulhat meg, a már megindult eljárást meg kell szüntetni vagy a törvényes vád nélkül született ügydöntő határozatot hatályon kívül kell helyezni, az eljárás egyidejű megszüntetése mellett. A 33/2013. (XI. 22.) AB határozat alapján a törvényes vád hiánya jelenleg olyan (formális) eljárás megszüntetési ok, amelyhez anyagi jogerő nem kötődik.

II. A vád törvényességének vizsgálata intézménytörténeti megközelítésben

A régi magyar jog szerint nemes embert csak a vármegyei közgyűlés határozata alapján lehetett perbe fogni. Később a törvényszék előtti perbefogási szak lépett ennek helyébe, amely írásbeli pereknél a XIX. század közepéig fennállt. Az 1883-as osztrák perrendtartás, utána pedig az 1872-es szabályzat hozta be a vád alá helyezési eljárást, amelyet a törvényszék egy külön tanácsa gyakorolt és lényege a vádirat felülvizsgálatában állt.³

A királyi ügyészség az igazságügyi miniszternek alárendelten működött, ennek ellensúlyozására a Bp. fakultatív vádtanácsi eljárást vezette be,⁴ amely szóbeli és kontradiktórius jellegű volt. A Bp. átvette az angol jogból a bírói tárgyalás eszméjét, a francia jogból pedig a vádtanácsot. A vádtanácsi vizsgálatra csak abban az esetben került sor, ha a terhelt kifogásokat adott be a vádirat ellen.⁵ A vádtanácsnak lehetősége volt a vádirat elutasítása mellett az eljárást végzéssel megszüntetni, amennyiben a terhelt ellen felhozott bizonyítékok nem voltak elegendők arra, hogy bűnösségre nézve alapos gyanút keltsenek.⁶ A vádtanácsnak lehetősége volt továbbá arra is, hogy a nyomozást vagy a vizsgálat kiegészítését, újabb bizonyítékok beszerzését rendelje el.⁷ A Bp. szerint az eljárás csak addig volt folytatható, amíg az annak alapjául szolgáló vád törvényes (a Bp. ugyanakkor a mai fogalmak szerinti kellékhányosságot is a törvényesség részeként szabályozta), annak hiányában pedig felmentő ítéletet kellett hozni.⁸

Az 1951. évi III. törvény 1954. évi novellája bevezette az előkészítő ülés intézményét, amelynek központi vizsgálandó kérdése a vád megalapozottságának vizsgálata volt.⁹ A súlyosabb ügyekben – ha a törvény kétévi börtönnél súlyosabb büntetést írt elő, vagy a terhelt előzetes letartóztatása esetén – előkészítő ülésen vizsgálták, hogy a terhelt terhére rótt cselekmény bűncselekmény-e, a bizonyítékok rendelkezésre állnak-e, illetve vizsgálták a cselekmény minősítését és a nyomozás során az eljárási szabályok megtartását is.¹⁰ A vizsgálat alapján a bíróságnak lehetősége volt a vádirat elfogadására, módosítására (!), illetve többek között pótnyomozás elrendelésére, vagy az eljárás felfüggesztésére, megszüntetésére.

³ MÁRKUS 2003, 875. p.

⁴ Korábban, az 1872-es ideiglenes eljárási szabályzatban még kötelező vádtanácsi rendszer volt. Az ún. „sárga könyv”-ről lásd: KOVÁCS JUDIT – NAGY ZSOLTI: *A társadalmi változások hatása a büntető eljárási szabályokra a rendszerváltás után*. Jogelméleti Szemle, 2001/2. (www.jesz.ajk.elte/kovacs6.html); letöltve: 2016. május 19.)

⁵ MÁRKUS 2003, 875. p.

⁶ Bp. 264. § 6. pont

⁷ Bp. 262. §

⁸ KOVÁCS JUDIT: *A vádelv fejlődése és gyakorlata Magyarországon*. Acta Juridica et Politica. Tomus LXX. Fasc. 9. 2007. 8. p.

⁹ KOVÁCS 2007, 10. p.

¹⁰ 1951. évi III. törvény 140. § (2) bek.

Az 1962. évi 8. tvr. a tárgyalás előkészítés során lehetővé tette az előkészítő ülés tartását, amely során az eljárás megszüntetése vagy felfüggesztése mellett többek között a pótnyomozás elrendelésére is lehetősége volt. Míg a Bp. a törvényes vád hiányát kifejezetten említette a hatályon kívül helyezési okok között, addig az 1962. évi kódex nem tett ilyen említést, ezért a gyakorlatnak kellett kialakítania a megoldást az ilyen esetekre.¹¹

Az 1973. évi I. törvény a tárgyalás előkészítése szakaszában szintén megengedte az eljárás felfüggesztésén vagy megszüntetésén túl a pótnyomozás elrendelését.¹² Az alapelvek között határozta meg, hogy bírósági eljárás csak törvényes vád alapján indulhat, ugyanakkor nem szabályozta ennek definícióját, így a jogelmélet általi meghatározással kellett beérni.¹³

Összefoglalásként elmondható, hogy a hatályos eljárási törvényünket megelőző eljárási kódexek a vád törvényességének fogalmát nem határozták meg, ugyanakkor a vádat olyan bírósági vizsgálatnak vetették alá, amely egyrészt a nyomozás teljességére, másrészt annak megalapozottságára is kiterjedt.

A vád törvényességének fogalma és követelménye a hatályos Be.-be annak hatályba lépése után került, a 2006. évi LI. törvénnyel. Fogalmi elemeit azonban már korábban kidolgozta a jogtudomány és a joggyakorlat.

A jogtudomány egyik első definíciója szerint törvényes a vád, ha azt a büntető eljárási jogszabályban megjelölt szerv vagy személy a szükséges tartalmi és formai követelmények megtartásával terjeszti elő.¹⁴

A törvényes vád fogalmát a Be. már ennél részletesebben definiálta. Rendelkezése a vád minimális alaki és tartalmi feltételeit állapítja meg. Ezek megvalósulnak, tehát a vád törvényes, ha az alaki legitimációval rendelkező vádló a bírósághoz benyújtott indítványában meghatározott személy büntetőtörvénybe ütköző konkrét cselekménye miatt a büntetőeljárás lefolytatását kezdeményezi. A vád törvényessége ezáltal a vádirattal szemben támasztott tartalmi követelmények minimuma, a vádnak az a képessége, amelynek folytán alkalmas a bírósági eljárás megindítására.¹⁵

A vád törvényességét nem érinti, hogy a nyomozás szabályait betartották-e, és az sem, hogy a vád törvényesen beszerzett és ellenőrzött bizonyítékon alapszik-e. A vád anyagi jogi megalapozottsága a vád törvényessége szempontjából szintén közömbös.¹⁶

A hatályos Be. 2. §-a alapján a vádemelés törvényességének kritériumai alaki feltételre, valamint tartalmi követelményekre oszthatók. Előbbi, hogy a vádemelésre jogosult intézzen a bírósághoz egy indítványt. Utóbbi tartalmi követelmény, hogy az indítvány a bírósági eljárás kezdeményezése érdekében történjen és tartalmazza a vád tárgyává tett cselekmény leírását (történeti tényállás) a következők szerint: abban a meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye kell, hogy szerepeljen.

A vád törvényességének fogalma olyan minimális alaki és tartalmi természetű feltételrendszerrel jelöl ki, amelynek teljesítése ahhoz szükséges, hogy a büntetőbíróság előtti eljárás egyáltalán kezdetét vehesse. E minimális követelményeknek megfelelő vádirat (illetve vádindítvány) szolgálja a vádelv érvényesülését, és így a vádlói és bírói funkció

¹¹ KOVÁCS 2007, 16. p.

¹² 1973. évi I. törvény 171. § (1) bck.

¹³ KOVÁCS 2007, 19. p.

¹⁴ BARNA PÉTER – KIRÁLY TIBOR – SZABÓ LÁSZLÓNÉ: *Magyar büntető eljárási jog I.* Tankönyvkiadó, Budapest, 1965. 91. p.

¹⁵ EBH 2014. B. 17.; BH. 2015. 55.

¹⁶ EBH 2014. B. 17.

teljesebb elhatárolását. Ily módon biztosítja ugyanis az eljárási szerepek elválasztásának hatékonyabb érvényesülését, vagyis azt, hogy a vádirat pontos elkészítésén keresztül a vádelőkészítés alaposágáért való felelősséget a büntügyi nyomozást ténylegesen irányító ügyész képviselje (1). Ezzel együtt megszabja a büntetőbíróági eljárás kereteit is, amely a büntetőjogi felelősségre vonás hatékonyságát és a büntetőeljárás lefolytatásának időszerűségét segíti elő (2). Ezen kívül a bírósági eljárás kereteit pontosan meghatározó vádirat (illetve vádindítvány) áll összhangban a védelemhez fűződő jogosítványok hatékony érvényesítésével is. A vádirat közlését követően ugyanis a védelem az eljárási jogait akkor képes hatékonyan gyakorolni, ha tisztában van a terhelten szemben felhozott vádakkal, vagyis ha a vádirat egyértelműen megfogalmazott és pontosan körülírt büntetendő cselekményt tartalmaz (3). A minimális feltételeket sem teljesítő vádirat (illetve vádindítvány) nem alkalmas a bírósági eljárás megindítására. A vád törvényessége a bírósági eljárás lefolytatásának alapvető feltétele és annak hiánya az eljárás megkezdésének vagy lefolytatásának akadályá.

III. Alaki vagy vádlói legitimáció

Az Alaptörvény a Legfőbb Ügyészt és az ügyészséget nevezi meg közvádlóként, amely az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője.¹⁷ Az Alkotmánybíróság a 42/2005. (XI. 14.) AB határozatával megsemmisítette a Legfelsőbb Bíróság 3/2004. BJE jogegységi határozatát. A jogegységi határozat – amelynek alkotmányos felülvizsgálatát a Legfőbb Ügyész kezdeményezte – az állam vagyoni sérelmét eredményező büncselekményekben a sértett fogalmát és a pótmagánvád megindítására jogosultak körét határozta meg. A Legfőbb Ügyész álláspontja szerint alkotmányellenességhez vezetett az, hogy a jogegységi határozat értelmében az államot megkárosító vagyon elleni büncselekmények esetében a sérelmet konkrétan elszenvedő állami szerv jogosult fellépni pótmagánvádlóként, ez ugyanis elvonja a Legfőbb Ügyész bűnüldözési monopóliumát.¹⁸ Az Alkotmánybíróság a jogegységi határozat megsemmisítésével arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ügyészségen kívül más közhatalmat gyakorló állami szervezet vádlói pozícióba nem kerülhet. Alkotmányos követelmény tehát annak kizárása, hogy az ügyészségen kívül más közhatalmi szervezet pótmagánvádlóként a vádló közhatalmi pozíciójába kerülhessen.

Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy magánvádlóként vagy pótmagánvádlóként más természetes vagy jogi személy birtokolja a vádlegitimációt. A hatályos Be. azonban az ügyészi vádmonopólium fenntartásán alapul. A törvény kivételesen, feltételhez kötten engedi csak meg a sértett magánvádlói, illetve pótmagánvádlói fellépését.¹⁹

Farkas Ákos és Róth Erika a vádlói legitimáció kellékének tekinti azt is, hogy az ügyész (és a bíróság, amely előtt vádemelés történik) hatáskörrel és illetékességgel rendelkezzen az adott ügyben.²⁰ Ez a jogértelmezés nem koherens hatályos eljárási törvényünkkel, amely az áttétel szabályainak kötelező alkalmazásával orvosolja a helyzetet. A legitimáció hiányaként értékelendő viszont, ha olyan ügyész emel vádat, akivel szemben

¹⁷ Magyarország Alaptörvénye 29. cikk (1) bck.

¹⁸ A határozat részletes feldolgozását nyújtja KARSAI DÁNIEL: *A jogegységi határozatok alkotmányosságai vizsgálata*. Fundamentum 2006/1. 103 – 107. p.

¹⁹ CSÁK ZSOLT: *Találgható-e a jogalkotó feladata*. in: BELOVICS ERVIN – TAMÁS ERZSÉBET – VARGA ZOLTÁN (szerk.): *Örökség és büntetőjog*. Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére. PPKÉ JÁK, Budapest, 2011. 126. p.

²⁰ FARKAS ÁKOS – RÓTH ERIKA: *A büntetőeljárás*. Complex Kiadó, Budapest, 2007. 251. p.

a vádemelés időpontjában objektív kizárási ok áll fenn.²¹ Ha az ügyésznek nincs az ügyben joghatósága, az eljárást meg kell szüntetni, mert a vád nem törvényes, semmis [Be. 267. § (1) bek. j) pont].

A vádlói legitimitáció hiányzik akkor is, ha közvédas bűncselekmény miatt magánvádoló emel vádat; vagy a sértett olyan esetben lép fel pótmagánvádlóként, amikor azt a Be. kizárja.

IV. Tartalmi legitimitáció

A vád törvényessége, illetve annak hiánya – tehát a Be. 2. § (2) bekezdés szerinti feltételek megléte – a jelenlegi joggyakorlat szerint a vád tartalma alapján vizsgálendő.²² Ha a vád tartalma oly mértékben hiányos, hogy az anyagi jogi értékeléshez nem ad megfelelő alapot, akkor abba a bíróság nem is bocsátkozhat. Az ilyen vád - bár benyújtása révén kifejezi a büntetőjogi felelősségre vonás iránti igényt -, tartalmi hiányossága miatt érdemi elbírálásra alkalmatlan. A törvényes vád tartalmi követelménye hiányzik, ha a vád ismeretlen személy ellen irányul; vagy nem pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekményt tartalmaz.

A vádemelés ténybeli előfeltétele a vád tárgyát képező bűncselekmény törvényi tényállási elemeinek szempontjából releváns történeti tényállás teljes körű felderítése, illetve az elkövető kilétének tisztázása.²³ Így a törvényes vád tartalmi szempontból megköveteli, hogy a vádiratból pontosan kitűnjön a vádlott személye, ennek hiánya a vádat értelmetlennek teszi. Ugyancsak tartalmi követelmény a büntető törvénybe ütköző magatartás pontos meghatározása. Végül, de nem utolsó sorban dogmatikailag a vád a bírósághoz címzett indítvány, amely a vádlott bűnösségének megállapítására és vele szemben büntetés kiszabására irányul.²⁴

A törvényes váddal nem özszemosandó fogalom a *vádirat kellékhányosságának kérdése*. A vádirat tartalmi kellékeit a Be. 217. § (3) bekezdése tartalmazza, amelynek b) pontja a vádirati tényállás tartalmával kapcsolatosan fogalmaz meg követelményt [„a vádirat tartalmazza a vád tárgyává tett cselekmény leírását”]. E körben a vádirat vizsgálatára csak akkor kerülhet sor, ha a vád törvényes. Amennyiben a cselekmény azonosításra alkalmas leírása, a leglényegesebb tények rögzítése megtörtént, nincs helye törvényes vád hiányában a tényállás kisebb hiányosságai miatt az eljárás megszüntetésének.²⁵

A vádbeli tényállás része annak a vádlói akaratnak, amely kifejezi, hogy az ügyész a vádlottat mely cselekmény miatt akarja felelősségre vonni. A tényállás azonban a tényeknek egy meghatározott (különös részi) jogszabály alkalmazhatósága szemszögéből releváns komplexuma, és mivel minden történés annyi tényállást tartalmaz, ahány jogszabály alá vonható („szubszumálható”), vádiratban a történésből csak az alkalmazható (büntető) jogszabály szemszögéből releváns tényeket ajánlatos összegezni. Ilyen tény az elkövetési helyen (például közveszély színhelyén) és időn (például éjjel) kívül az elkövetési tárgy mint objektív tényállási elem, amely mindig személy (passzív alany vagy sér-

²¹ BH. 2015. 186.

²² EBH. 2012. B. 17.

²³ BELOVICS ERVIN: *A vád törvényessége – Pázmány Péter Katolikus Egyetem Habilitációs Füzet*. Budapest, 2012. 4-5 p. (www.iak.ppke.hu/uploads/articles/12081/file/Tézis.pdf; letöltve: 2016. május 19.)

²⁴ Kúria Büntető Kollégium, Joggyakorlat-elemző csoport 2013.El.II.E.1/4. 53. p. [továbbiakban: Joggyakorlat-elemző csoport véleménye; (http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/ a_vad_torvenyessegenek_vizsgalata.pdf); letöltve: 2016. május 19.)]

²⁵ IH 2011. 58.

tett) vagy dolog. Ide tartozik továbbá az elkövetés eszköze (például az emberöléshez használt kés vagy mérég), hiszen ez is elközbzás alá esik; és az elkövetési magatartás, valamint annak módja. Vád tárgyává teendő tény még a tényállásszerű eredmény – vagyis a cselekménynek az a következménye, amelyet a büntetőjog definiál (például emberölésnél a halál).

Bár a vád tárgyául szolgáló bűncselekmény szubjektív elemei a vádiratokban méltánytalanul kevés teret szoktak kapni, ezeket is a vád tárgyává kell tenni (például a szakmai igényesség megköveteli, hogy az emberölés miatt folytatott büntetőügy vádiratából kitűnjön, vajon egyenes vagy eshetőleges szándékosságot tételez-e fel a vádló).

A vád tárgyává tehető továbbá olyan tények is, amelyek a cselekménynek a törvény által nem minősített következményei vagy körülményei, tehát nem a tényállásszerűség, a (büntető)jogellenesség és/vagy a bűnösség szempontjából bírnak relevanciával. Ennek azonban csak akkor van észszerű indoka, ha e tények befolyásolják a bűncselekmény morális megítélését, s ezzel a büntetés kiszabásánál jelentőségük lehet. A vádiratszerkesztésben ugyanis a bizonyíték-értékelés és a ténymegállapítás mellett a jogszabályértelmezés és tények jogi minősítése is szerepet kap.²⁶

A vád tényállásának kellő pontosságú meghatározása érinti a terhelt megfelelő tájékoztatáshoz való jogát. E témakört illetően az EJEB a Dallos kontra Magyarország ügyben vizsgálta a terhelt tájékoztatáshoz való jogát. A Bíróság megállapította, hogy az EJEE²⁷ 6. cikke (3) bekezdésének a) pontjában meghatározott tisztességes eljáráshoz való jog követelményébe az is beletartozik, hogy a terhelt tájékoztatást kapjon a vád indokáról, azaz nem csupán azon cselekményekről, amelyeket állítólagosan elkövetett és amelyekben a vád alapul, hanem a cselekmények jogi minősítéséről is. A bíróság ugyanakkor azt is megjegyezte, hogy az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdésében írt követelmény nem határozza meg a tájékoztatás meghatározott formáját.²⁸

Gyakran egyéni jogalkalmazói megítélés kérdése, hogy a cselekmény jellegétől függetlenül a vádirati tényállásnak milyen minimális követelményeket kell magában foglalnia. Ez alapján eltérő gyakorlat alakulhat ki olyan alapvető kérdésben, hogy a vádirat egyáltalában tárgyalásra bocsátható-e. Nem egységesen ítélteti meg a jogalkalmazó, hogy mely tényállási elem kifejezett leírásának tulajdonít alapvető jelentőséget, és melyik például az, amelyik az tényállásban szereplő egyik tényekből következtetéssel megállapítható, ezért azt nem szükséges külön említeni a tényállásban. A fővárosi főügyészségi iránymutatás²⁹ a lényegesnek tartott elemeket akként sorolja fel, hogy előre bocsátja, mindezeket a tényállásnak a cselekmény jellegétől függően kell magában foglalnia. A Legfőbb Ügyészség a törvényes vád alapjául szolgáló követelményként azt írja elő, hogy a vádiratnak személyre szólóan, az elkövetés helye és időpontja mellett a bűncselekmény jogi megítélése szempontjából jelentős tényállításokat tartalmaznia kell, „pontos körülírás” alatt tehát nem öncélú terjengős szövegezést, hanem a büntetőjogi megítélés szempontjából jelentős tények kiemelését és rögzítését kell érteni.³⁰

²⁶ BÓCZ ENDRE: *A vádiratszerkesztésről*. Magyar Jog 2015/1. 15. p.

²⁷ Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt egyezmény (kihirdette: 1993. évi XXXI. törvény; továbbiakban: EJEE)

²⁸ A büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló EU irányelv a váddal kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog haladéktalan megadásának biztosítását írja elő olyan részletességgel, amely az eljárás tisztességeségének megóvásához és a védelemhez való jog eredményes gyakorlásához szükséges. Lásd: Az Európai Parlament és a Tanács 2012. május 22-i 2012/13/EU irányelve 6. Cikk

²⁹ KUFO. 12782/2014/1.

³⁰ Legfőbb Ügyészség LÜE I.)

A vád törvényességnek kérdésétől elkülönül *a vád megalapozottságának kérdése*. Míg az előbbi az ítélezés megkezdésének nélkülözhetetlen előfeltétele, addig az utóbbit éppen a bíróság ítélező tevékenységének eredménye igazolhatja. A vádirat benyújtásával az ügyész (megalapozottan) állást foglal arról, hogy bűncselekmény történt, amely bizonyítható (1), a bűncselekményt az elkövető követte el (2), és nem áll fenn a törvényben meghatározott kivételekkel büntetethőséget kizáró vagy –megszüntető ok (3). Ezen feltételek hiányában a vád nem lehet megalapozott még akkor sem, ha a szűkebb körben meghatározott törvényességi követelményeknek megfelel.

A hatályos büntetőeljárás rendszerében a törvényes vád hiányának következménye a büntetőeljárás kötelező, mérlegelést nem tűrő megszüntetése. Ennek megfelelően a bíróság akár a tárgyalás előkészítése során, akár a tárgyalás megkezdését követően hivatalból köteles vizsgálni a vád törvényességét és a törvényes vád hiányának megállapítása esetén mérlegelés nélkül szükséges megszüntetnie az eljárást. A vád törvényességének vizsgálatakor kizárt a tényállás formálása, vagyis a vád megalapozottságának kérdése a vád törvényességének vizsgálatakor érintetlenül marad [33/2013. (XI. 22) AB határozat [14] pont].³¹

A vádbeli tényállásban írt cselekmény büntetőjogi minősítésének kérdése körében a hatályos Be. szövegéből az a minimális követelmény következik, hogy a vádban írt cselekmény a kellő pontossága mellett büntető törvénybe – a Btk. Különös Részében írt valamely tényállásba – ütközzék. *Fázsi László* szerint indokolt a Btk. szerinti minősítést is a vád törvényességének részévé tenni, mert a jogbiztonság és a védekezési jog sérelmével járhat, amennyiben a bíróság annak értelmezésére kényszerül, hogy az ügyész milyen bűncselekmény miatti felelősségre vonást indítványozott.³² A törvényes vád legális definícióját megalkotó 2006. évi LI. törvény indokolása e kérdésre nem ad választ, hanem abban – a törvényesség és a megalapozottság kérdését részben összemosva – az szerepel, hogy „törvényes csak az a vád lehet, amely minimális tartalmi követelményeknek megfelel. A vád képviselőjének minden esetben konkrétan körülírt cselekmény miatt, annak a büntetőtörvény szerinti minősítését is tartalmazó, pontosan azonosítható személy felelősségre vonására irányuló megalapozott, a bizonyítékok megjelölését is magában foglaló összefoglalt váddal kell a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság előtt a bírósági eljárást kezdeményeznie.”

Gellér Balázs szerint nem a vád megalapozottságát, hanem a vád törvényességét érintő kérdés a vád alapját képező bizonyítási eszközök törvényes beszerzése. Eszerint a törvénytől beszerzett, fel nem használható bizonyítékokon alapuló vád törvényességét kizárja, ha a vád nem közvetíti azt az ügyészi meggyőződést, hogy a vádban megjelölt bizonyítékok alkalmasak a vádlott bűnösségének kétséget kizáró bizonyítására, illetve a vádban megjelölt bizonyítékok nem alkalmasak az ártatlanság vélelmének megdöntésére, mert azokat ki kell rekeszteni a bizonyítás köréből, avagy azok egyáltalában nincsenek megjelölve.³³

Az ügyészi vádemelés szigorú követelményét fogalmazza meg a jogirodalom álláspontja is, amely szerint az ügyész akkor dönthet a vádemelés mellett, ha az objektív bizonyítékok alapján arra a szubjektív, belső meggyőződésre jut, hogy bűncselekményt

³¹ 33/2013. (XI. 22) AB határozat [14] pont

³² FÁZSI LÁSZLÓ: *A tények jogi minősítésének gyakorlati jelentősége*. Miskolci Jogi Szemle 2012/2. 75. p. A jogellenesen megszerzett bizonyítékokhoz lásd GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *Bizonyítási tilalmak a magyar büntetőeljárásban: a törvénytől (jogellenes) bizonyítékok kizárása*. in: JUIHÁSZ ZSUZSANNA – NAGY FERENC – FANTOLY ZSANETT (szerk.): *Sapientia sat. Ünnepi kötet Dr. Cséka Ervin Professzor 90. születésnapjára*. Acta Jur. et Pol. Szeged, 2012. 173–182. p.

³³ GELLÉR BALÁZS: *A vád törvényességének egyes aspektusai*. Jogtudományi Közlöny 2011/9. 464. p.

követtek el, és kétséget kizáróan a gyanúsított az elkövető. A vádirat ezt a kétséget kizáró ügyészi bizonyosságot juttatja kifejezésre, amely már nem a bűnüldöző hatóság feltételezését, hanem következtetését, döntését tartalmazza.³⁴ A gyakorlatban kérdéses lehet, hogy a megalapozott vádemeléshez a bűncselekményre, illetve annak terhelt által történő elkövetésére nézve milyen fokú bizonyosság szükséges. E nézetek a bűncselekmény megalapozott gyanújától a kétséget kizáró (ítéleti) bizonyosságig terjedő skálán helyezkedhetnek el. A közvádlónak már a tárgyalás előtt is lehet az a személyes meggyőződése, hogy a döntése alapjául elfogadott bizonyítási anyag a valóságot tükrözi, és tarthatja valószínűtlennek azt, hogy ez érdemben változzék majd a tárgyaláson. Kizártnak azonban nem tekintheti, hiszen azt tudja, hogy a tárgyaláson feltétlenül bővül a bíróság által mérlegelendő bizonyítékok köre, mivel azok a vallomások, amelyek ismeretére épített, szóban is elhangzanak majd; továbbá a vallomástétel közbeni metakommunikáció is kiegészíti a bizonyító erő megítéléséhez rendelkezésre álló információs bázist. Még akkor is érheti tehát meglepetés, ha maga végezte a nyomozást; ha pedig csak a mások által szerkesztett jegyzőkönyvekből dolgozott, a kockázat még nagyobb.

A vád bizonyíthatósága azonban már a vád megalapozottságának (és nem törvényességének) körébe tartozik, amelyre nem terjeszthető ki a törvényes vád követelményrendszerére. A vád törvényességének ugyanis nem feltétele a vádnak bizonyítékokkal való megalapozása. *Belovics Ervin* a törvényszöveg módosításában lát megoldást arra nézve, hogy a törvényes vád fogalma tartalmazza a vádnak bizonyítékokkal való megalapozását is.³⁵ Mindezt a Kúria azzal egészíti ki, hogy a vád törvényességi vizsgálatának a vádelőkészítési tevékenység nem része, ugyanis a vád emelése az ügyészség szuverén artikulációja, ami nem kötött a vádelőkészítés törvényességéhez. Ezt fejezi ki az is, hogy ellene nincs helye jogorvoslatnak. A vádelőkészítés hiányosságai nem érintik a vád törvényességét.³⁶

V. A törvényes vád hiánya

A Bp. szerint a vádtanács megszüntető végzése még a felmentő ítélettel egyenértékű volt, amely ha jogerőre emelkedett, res iudicata-t eredményezett.³⁷ A későbbi eljárási törvények szerinti tárgyalás előkészítése során hozott eljárást megszüntető végzések esetében a jogerő hasonlóan alakul, vagyis a jogerős megszüntető végzéshez az új eljárást kizáró jogerőhatás társult.³⁸

A hatályos Be.-hez fűzött joggyakorlat ilyen hatást nem társít a megszüntetéshez, bár a törvényes vád okán hozott megszüntető határozat anyagi jogerejének a hiánya a Be. egyetlen rendelkezéséből sem következik. A Legfelsőbb Bíróság 1/2007. BK véleményének II/4. c) pontja értelemben nincs akadálya annak, hogy a vádló a vád tárgyává tett cselekmény miatt a vádlattal szemben ismételten vádat emeljen, ha a bíróság korábban törvényes vád hiánya miatt szüntette meg az eljárást. Mivel a fenti kollégiumi vélemény nem kötelező a bíróságokra, a kérdésben eltérő bírói gyakorlat alakult ki, végül a kérdés alapjogi érintettsége miatt az Alkotmánybíróság is állást foglalt.

³⁴ KIRÁLY TIBOR: *Magyar büntető eljárási jog*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1978. 75. p.

³⁵ BELOVICS 2012, 28. p.

³⁶ Joggyakorlat-elemző csoport véleménye 22. p.

³⁷ MÁRKUS 2003, 879. p.

³⁸ KOVÁCS 2007, 8-16. p.

Az Alkotmánybíróság a 33/2013. (XI. 22.) AB határozatban vizsgálta meg a kérdést. Az indítványozó azt kifogásolta, hogy – értelmezése szerint – az ismételt vádemelés lehetősége az Alaptörvény XVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt pártatlan bírói eljárás-hoz fűződő jogot sérti. A bíróság ugyanis lényegét tekintve vádlói feladatot lát el, vagyis vádlói funkciót vesz át, amikor az eljárás törvényes vád okán megszüntető végzésének indokolásában leírja a vádirat azon hiányzó vagy hibás kellékeit, amelyek miatt az adott ügyben benyújtott vádirat nem felel meg a törvényes vád feltételrendszerének. Ezt követően pedig a bíróság végzésében leírt szempontokat figyelembe véve az ügyész ismételt, immáron eljárászerűen emel vádat. Ebben az esetben azonban a vád tartalmát valójában az ügyben később ítélkező bíró alakítja, amely kétségessé teszi a későbbi elfogulatlan bírói eljárás alaptörvénybeli teljesülésének követelményét. Mindezek mellett az indítványozó a vád büntetőeljárásbeli szabályaival és az ahhoz kapcsolódó bírói gyakorlattal szemben azt is kifogásolta, hogy lehetőséget ad a vádemelés visszaélésszerű gyakorlására. A bírói gyakorlat ugyanis megengedi, hogy azonos tényállás alapján, az elévülési idő folyamatos megszakítása mellett a vádló korlátlan alkalommal emelhesen vádat, ami úgyszintén az Alaptörvény XXVIII. cikkében elismert tisztességes eljárás alkotmányos elvének sérelmét idézi elő. Az Alkotmánybíróság a hatályos Be. 2. § (2) bekezdésének alkotmányosságát mellett foglalt állást, amikor arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (6) bekezdésében foglalt ne bis in idem elvét a törvényes vád hiánya miatt megszüntetett eljárást követően az újabb vádemelés, és a bírósági eljárás lefolytatása. Indokolásában kitért arra, hogy a törvényes vád hiánya okán történő eljárás megszüntetése sajátos jellegű eljárás megszüntetési ok, ugyanis véglegesen nem lehetetleníti el a büntetőeljárás lefolytatását, mivel a törvényes vádról szóló bírói döntés a vádban leírt tényeket, cselekményt érdemben nem értékeli, vagyis elbírálatlanul hagyja.

Egyetértünk *Lévay Miklóssal*, aki a fenti AB határozathoz megfogalmazott különvéleményében rögzítette, hogy a törvényes vád követelménye és az annak hiányához társított következmény, az eljárás megszüntetése nem ellentétes a tisztességes eljáráshoz való joggal, ugyanakkor alaptörvény-ellenes helyzetet teremt az, hogy a Be. nem rendelkezik a törvényes vád hiánya alapján történő eljárás megszüntetés következményeiről, az ismételt vádemelés tilalmáról.³⁹ A vád előrevívő jellegéből következik, hogy a törvényes vád hiánya miatti eljárás megszüntetés nem eredményez res iudicata-t, a vád ugyanis nem konstitutív jellegű döntés, nem határozza meg a terhelt eljárás utáni pozícióját. Amennyiben újabb, törvényes vádat kíván benyújtani az ügyész, azt elévülési időn belül megteheti. E kérdés megnyugtató rendezése azonban alkotmányos szempontokat is figyelembe vevő törvényhozási megoldást igényel, mert jelenleg a res iudicata hiánya miatt a vád, illetve vádemelés mindenféle következményeit egyedül a vádlott viseli.⁴⁰

Király Eszter differenciáltan ítéli meg különféle okok alapján meghozott, a törvényes vád hiánya miatti megszüntető határozatok anyagi jogerőképeségét.⁴¹ Ennek alapján a vádlegitimáció hiánya miatti megszüntetések esetében nincs akadálya, hogy a legitim vádló később újra vádat emeljen. A vádlott személyének hiánya (illetve, ha a vádlott nem ismert vagy csak általánosságban megjelölt) esetén a vád eljárásjogi értelemben nem létezik, vagyis nem értelmezhető a jogerő személyi terjedelme. Ha utóbb sikerül a megvádolandó személyt pontosan megjelölni, a vádirat benyújtható. A büntető törvény-

³⁹ Lévay Miklós különvéleménye a 33/2013. (XI. 22.) AB határozathoz.

Joggyakorlat-elemző csoport véleménye 22. p.

KIRÁLY ESZTER: *A törvényes vád hiánya miatti megszüntető végzés.* www.ajk.elte.hu/file/koeganulmanyok2014.pdf. (letöltve: 2016. május 19.)

be ütköző magatartás tekintetében pedig – helytelen minősítés esetében – a bíróság a minősítést helyesbítheti, amely miatt tehát nincs helye az eljárás megszüntetésének. Amennyiben pedig a megjelölt magatartás nyilvánvalóan nem bűncselekmény, a vád *non existens*-nek tekintendő. Ez esetben *Feleki István* szerint a törvényes vád hiánya helyett a bűncselekmény hiányára alapított megszüntetése indokolt,⁴² amely utóbbi viszont anyagi jogerőre képes intézmény.

A hatályos törvény szerint tehát elvben azonos bírósági eljárásban a vád módosításával nem orvosolható hiányosság csak egy újabb vádemeléssel pótolható, és mindezt az ügyészségeknek legfőbb ügyész helyettesi körlevél alapján kötelességük megtenni. A büntetőeljárást megszüntető egyes bírósági határozatokkal kapcsolatos ügyészi feladatokról szóló 2/2010. (ÜK. 4.) LÜ h. körlevél 3. pontja alapján: „Abban az esetben, ha a bíróság az eljárást a törvény helyes értelmezésével azért szüntette meg, mert a vádat nem a vádlói jogosultsággal rendelkező ügyész nyújtotta be, a vád nem irányult meghatározott személy ellen, illetve nem tartalmazott pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekményt, az ügyész a fellebbezés bejelentése helyett, a határozat jogerőre emelkedését követően ismét emeljen – a Be. 2. §-a (2) bekezdésében meghatározott követelményeknek megfelelő – vádat a terhelt ellen.” Persze nem biztos, hogy mindez összhangban van a 22/2014. (VII. 15.) AB határozattal, amely a tisztességes eljáráshoz való jog tartalmát kitöltő részjogosítványok között említi a fegyverek egyenlőségét is.⁴³ Felvetődik a kérdés: ha az ügyész törvénytelen váddal próbálja a terheltet a bíróság elé citálni, ennek következményét meddig kell a terheltnek viselnie?

Ugyanakkor a vád törvényessége miatt hozott jogerős megszüntető határozat felülvizsgálattal nem támadható, mert az eljárás megszüntetése a büntetőjog anyagi jog szabályaival nincs összefüggésben.

VI. Nemzetközi kitekintés

Németország, Anglia, Olaszország, Csehország, Portugália és Bulgária büntető eljárásjoga megegyezik abban, hogy nem válik szét a törvényes vád absztrakt, elvi szintű meghatározása és a vádirat törvényes kellékeinek meghatározása, mindenhol a vád kellékeként szerepel a tények pontos és világos leírása. Bulgáriában – a magyar rendszerhez hasonlóan – az eljárási törvény meghatározza a törvényes vád követelményét, az ügy körülményeitől függően az eljárás megszüntetéséhez vagy felmentéshez vezet. A német büntetőeljárásban a vád behatároló funkciója (hogy a vád tárgyává tett cselekményt személy, tárgyi és jogi szempontból a lehető legpontosabban meghatározza) és információs funkciója (a vád más kellékei) megkülönböztetése alapján előbbi behatároló funkció hiányához fűzik azt a jogkövetkezményt, hogy a közbenső eljárásban a főtárgyalás megnyitását elutasítják.⁴⁴

⁴² KIRÁLY 2014, 176. p.

⁴³ 22/2014. (VII. 15.) AB határozat: A tisztességes eljáráshoz való jog tartalmát kitöltő ún. részjogosítványok különösen: a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás igazságossága (ami nem garantálja a döntés igazságosságát), a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és pártatlanság kívánalma, továbbá az ésszerű időn belüli elbírálás. A szabály de facto nem rögzíti, de az Alkotmánybíróság értelmezése szerint része a tisztességes eljárásnak az is, hogy az eljárásban biztosítva legyen a fegyverek egyenlősége. A fegyverek egyenlőségének elvéhez lásd: GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *A fegyverek egyenlősége elv összetett vizsgálata a (hatékony) védelemhez való jog és a bizonyítékok értékelése mátrixában.* in: GÁL ANDOR – KARSAI KRISZTINA (szerk.): *Ad valorem.* Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016. (kézirat)

⁴⁴ Joggyakorlat-elemző csoport véleménye 33-34. p.

Portugáliában a kötelező tartalmi elemek hiánya ahhoz vezet, hogy a bíróság érvénytelennek nyilváníthatja a vádat, és visszaküldi az ügyésznek. A portugál gyakorlat nem egységes abban, hogy fűződik-e anyagi jogerő ehhez a döntéshez: arra is volt példa, hogy megengedte a bíróság az ismételt vádemelést, és arra is, hogy nem. Olaszországban és Csehországban lehetséges az ismételt vádemelés, amennyiben a korábbi vádiratot visszaküldte a bíróság az ügyésznek a hiányosságok miatt.⁴⁵

Bulgáriában a törvénytelen vád az ügy körülményeitől függően eljárás-megszüntetéshez vagy felmentéshez vezet, míg a kellékhány hiánypótlási felhívással jár. A vád változatlan benyújtása felmentéshez vezet, így a bolgár jogban az ilyen döntés anyagi jogereje is tisztázott.⁴⁶

A német eljárás-dogmatikai megoldás következménye, hogy a vád behatároló funkcióját érintő hibák (amelyek a vádat tulajdonképpeni rendeltetésétől fosztják meg) a közbelső eljárásban a főtárgyalás megnyitásának elutasításához vezetnek. A főtárgyaláson ezért már nem merül fel az a kérdés, hogy mi a sorsa a törvénytelen vádnak. Amennyiben viszont az információs funkciót nem tudja teljesíteni a vád, ez az eljárás lefolytatását nem akadályozza.⁴⁷

A nemzetközi egyezményekből⁴⁸ és egyes külföldi államok büntetőeljárás kódexéből az a követelmény olvasható ki, hogy egyrészt a vádnak megfelelő tájékoztatást kell adnia a terheltnek ahhoz, hogy a védelmét gyakorolhassa, másrészt olyan minimális kritériumokkal kell rendelkeznie, amely a bírósági eljárás alapja lehet, és kijelölheti annak további irányát. Az elemzett nemzetközi források nem határoznak meg olyan követelményt, amely előírná, hogy a vád hiányosságát milyen módon kell pótolni, illetve pótlása hiányában annak milyen jogkövetkezéssel kell járnia. A fenti egyezmények továbbá általában nem zárják ki, hogy a felmentésen és az elítélésen túl az eljárás – formai okból való – jogerős megszüntetése esetén az újból megindítható legyen.

VII. De lege ferenda szabályozás

Az új büntetőeljárás törvény tervezete⁴⁹ [továbbiakban: Tervezet] nem tartalmazza a „törvényes vád” kifejezést.⁵⁰ A törvényes vád feltételrendszerének elhagyása az alábbi kérdések szükségszerű megválaszolását veti fel, mindazon tény mellett, hogy jogelméletünk és joggyakorlatunk hagyományos alapfogalmát érinti a változtatás. A benyújtott (törvényes) vád hiányának és a kellékhányos vádnak milyen jogkövetkezésménye legyen (1), illetve eredményez-e res iudicata-t (anyagi jogi jogerőt) a (törvényes) vád hiányában történő megszüntetés (2). A kérdés úgy is feltehető: kötelezhető-e a bíróság a vádemelés tényénél fogva a vád, és ezáltal a bűncselekmény érdemi vizsgálatára még a bizonyítási eljárás lefolytatása előtt, s ezáltal létrejön-e egy speciális, érdemi vizsgálatot követő

⁴⁵ Joggyakorlat-elemző csoport véleménye 34. p.

⁴⁶ Joggyakorlat-elemző csoport véleménye 34. p.

⁴⁷ Joggyakorlat-elemző csoport véleménye 34-35. p.

⁴⁸ EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikke; a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. cikk (7) bekezdése, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartája 50. cikke; a Schengeni Végrehajtási Egyezmény 54. cikke; az Európai Unió Alapjogi Chartája 50. cikke; továbbá az Európai Parlament és a Tanács 2012. május 22-i 2012/13/EU irányelve 6. Cikk

⁴⁹ www.kpintra.justice.hu/Be.kodifikacio/Kodifikacios anyagok (letöltve: 2016. május 19.)

⁵⁰ Tervezet 6. § (1) A bíróság vád alapján ítélezik.

(2) A bíróság csak a megvádolt személy büntetőjogi felelősségéről dönthet és csak olyan cselekményt bírálhat el, amelyet a vád tartalmaz.

(3) A bíróságnak a vádról döntenie kell, a vádon túl nem terjeszkedhet.

eljárást megszüntető ok, amelyre már nem érvényes az 1/2007. BK vélemény azon tétel, hogy "a vád törvényessége (...) miatti megszüntetéssel a bíróság a vádról határoz (...) (amely) jogi természetét tekintve különbözik a más okból történő megszüntető határozattól. Ez esetben ugyanis a bíróság csupán a vád bírósági eljárásra való alkalmasságát, nem pedig a vádban foglaltak büntetőjogi felelősséget megalapozó anyagi jogi feltételeit vizsgálja, illetve bírálja el." Amennyiben igennel válaszolunk, a bíróság döntése akár anyagi jogi jogerővel is bírhat, hiszen esetenként érdemi állásfoglalásról van szó (a cselekmény nem bűncselekmény), az anyagi jogerő után pedig újabb vádemelésnek, további eljárásnak – res iudicata-ra hivatkozással – nincs helye. Le kell fektetni azonban a törvényben, hogy csak a valóban érdemi elbírálást nyert vád képes anyagi jogerőt keletkeztető döntés alapjául szolgálni,⁵¹ és ebben az esetben az újabb, érdemi elbírálásra alkalmas, kiegészített vádirat nem keletkeztethet új eljárást. Ezáltal részben feloldanánk azt a jelenlegi problémát, hogy a res iudicata hiánya miatt a vád, illetve a vádemelés törvénytelenségének mindenféle következményét a terhelt viseli.

Álláspontunk szerint a törvényes vád fogalmából a jelző eltávolítása szükségtelen. Fogalmi és joggyakorlati pontatlanságokhoz vezet azonban, hogy a törvénytelen (hiányos) vád – amely tovább bontható aszerint, hogy formai vagy tartalmi hibában/hiányosságban szenved-e – nincs kellően elhatárolva a kellékhányos vádtól és a megalapozatlan vádtól. E fogalmak tisztázása elengedhetetlen azzal, hogy jogkövetkezményük is egyértelmű leszabályozást igényel.

A törvényes vád hiányában történt megszüntetések statisztikai értelemben elenyésző számarányban fordulnak elő,⁵² de az intézmény alapjogi érintettsége, és a hatályos rendszer ellentmondásossága miatt szabályozása – a fentiekben érintett problémákra és megoldási javaslatokra figyelemmel – átgondolást igényel.

⁵¹ Nem ilyen például a magánindítvány hiánya vagy ha a vádlott nem pontosan meghatározott a vádban.

⁵² A Legfőbb Ügyészség 2013. évre kiadott statisztikai tájékoztatója szerint 55.013 megvádolt személy közül 111 esetben született eljárás megszüntető végzés (amelybe értelm szerűen a más megszüntetési okok is beletartoznak).